

MONUMENT TER NAGEDACHTENIS VAN DE JOODSE OORLOGSSLACHTOFFERS UIT ROTTERDAM

DOOR J.G. VAN DER PLOEG*

MAJESTEIT, geachte aanwezigen uit de Joodse gemeenschap, geachte mevrouw Metz, dames en heren,

Als wij straks naar de beelden en reliëfs kijken in de tuin van dit stadhuis, zou het kunnen gebeuren dat één detail over het hoofd zou worden gezien. Het is er één met een moeilijk leesbare tekst: 'Indachtig aan tienduizend joodse inwoners'.

Ook de moord op die tienduizend is voor de meeste Rotterdammers en Nederlanders onopvallend geweest. Wij weten allen van de Hollandse Schouwburg in Amsterdam. Maar wie weet er van loods 24 op het terrein van de gemeentelijke handelsinrichtingen aan de Entrepotstraat hier in Rotterdam, waar voor duizenden precies zo'n vertrekpunt is geweest? Van het naastliggende emplacement reden er treinen rechtstreeks naar Westerbork. Velen zullen dat tussenstation hebben bereikt met in hun hart de woorden van opperrabbin Aharon Jissaschar Davids – later ook slachtoffer –: 'Laat mij even met u praten. Voor veel hebt u nu geen rust. Bedenk vóór alles dit: NIET ALLEEN GAAT U. Velen gaan met u. Waarschijnlijk zelfs uw vrienden en bekenden. Zeker velen, die uw steun nodig hebben. Samen gaat u. Als een stuk Joodsche gemeenschap. Wees daarom sterk, voor en door elkaar!'

De Entrepotstraat, waar loods 24 voor velen het begin van het einde was, is niet ver van hier.

De plek waar Abraham de Pinto begraven ligt, die plek is nog dichterbij; De Pinto was een gegoede joodse Rotterdammer die lang geleden uitzonderlijk bijdroeg tot het culturele peil van Rotterdam en van het Jodendom. De plek waar eenvoudige Rotterdammers van

* Toespraak ter gelegenheid van de onthulling van de beelden en reliëfs van mevrouw Loeki Metz in de Stadhuistuin te Rotterdam op 27 oktober 1981.

meestal joodse herkomst woonden, de plek van Helmersstraat, Ammanstraat en Lijnbaanstraat, is helemáál dichtbij; dat was hier aan de overzijde van de Coolsingel.

Deze stad werd en wordt gevormd door de eenvoudige en gegoede Rotterdammers samen. Daarbinnen hadden joodse Rotterdammers, evenzeer te onderscheiden van eenvoudig tot en met gegoed, hun werkzame aandeel in het mede-vervaardigen van het 'fabric', het fijnverdichte weefsel, waaruit een grootstedelijke samenleving bestaat.

Deze stad, elke stad, is aanmerkelijk minder geworden door het letterlijk decimeren van een bevolkingsdeel dat zozeer aan de totaliteit had bijgedragen. Een bevolkingsdeel dat door de eeuwen heen demonstreerde hoe men, juist dóór vast te houden aan eigen tradities en geloof, wezenlijk kan bijdragen aan de stedelijke samenleving waarin men zich bevindt.

De grote reformatorische theoloog Karl Barth heeft eens gezegd, dat er maar één godsbewijs is: het joodse volk.

Dat na zoveel vervolging, na zoveel moorden – ook nu nog – nog steeds dat volk bestaat, kan alleen maar zijn verklaring vinden in het unieke van dat volk, omdat de God van Israël uniek is. Wie ook maar iets van de heilige geschiedenis van het volk van Abraham, Izaäk en Jacob heeft gehoord en begrepen, zal altijd ontroerd raken door het woord in de Thora 'Hoor Israël Hoor: de Heer is onze God, de Heer is één' (enig, uniek).

In het voorjaar 1943 schreef opperrabbijn Davids aan zijn gemeenteleden 'die van huis zijn en die achterbleven':

'Nu, meer dan ooit hebben wij elkander nodig. Nu wij door de omstandigheden uiteengerukt zijn, voelen we eerst hoe dicht wij geestelijk verbonden zijn. Zoo gaat het met ons en onze naaste familie. Zoo gaat het ook met ons en het Jodendom. We verlangen nu veel meer naar elkaar en naar het Joodse leven dan in normalen tijd'.

En in een ander geschrift uit dezelfde tijd; de brief meegegeven aan de vertrekkenden: 'KIES HET LEVEN: Zoo roept het hoogste Joodsche gebod. Onder alle omstandigheden volhouden! Uw plicht en taak, als mensch en als Jood, trouw vervullen! Met heel uw wil en al uw kracht! Wees sterk!'

Kort nadien leken Rotterdam en wijde omtrek ontdaan te zijn van

alle Joden, einde 1943. Maar dat is gelukkig nooit waarheid geworden. Achtergeblevenen vormden wat in één beschrijving wordt genoemd 'een joodse schuilgemeente', met een voorganger, die – met medewerking van de burgerlijke stand voorzien van een schuilnaam – rondtrekkend het contact onderhield.

Eén Jood had toen al, door in te breken in de door de Duitsers verzegelde synagoge, zilveren voorwerpen en archief geroofd van degenen die aan het roven waren. Er ontstond een eigen joods hulpsysteem, waarbij het er zelfs van kwam dat vanaf het hartje van de hongervinter tot aan de bevrijding *elke dag* door de 'ondergrondsche Joodsche gemeente' 225 porties warm voedsel werden verstrekt. Temidden van ons was er toen dus, zonder dat we het wisten, een uitzonderlijk voorbeeld van joodse veerkracht, saamhorigheid, en strijdbaarheid.

U, mevrouw Metz, zijn wij dankbaar voor uw verbeelding van het leed dat aan het joodse volk is aangedaan, maar ook om het getuigenis dat het geeft van het gezegende leven. Het was geen makkelijke zaak een plaats te vinden voor uw kunstwerk. U heeft ervoor moeten vechten. En daarbij mag ik niet vergeten de ons ontvallen Erik Krop, die zich zo beijverd heeft voor dit monument ter nagedachtenis van onze vermoorde joodse Rotterdammers.

Het is een sobere plechtigheid, die wij vandaag meemaken.

Ik moet zeggen 'vieren'. Dat u, Majesteit, als hoogste vertegenwoordiger van ons volk, deze beelden zult onthullen, laat zien dat ons volk met eerbied wil denken aan die tienduizend van Rotterdam en in hen aan die vele tienduizenden in Nederland en die miljoenen in Europa.